

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

(Cilt/Volume: 6, Sayı/Issue: 1, Nisan/April 2022)

Hacı İbrahim DEMİRKAZIK

Doç. Dr. Bilecik Şeyh Edebali
Üniversitesi
ibrahim.demirkazik@bilecik.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-0537-2853>

Güvâhî'nin İbretnâme'si

İbretnâme by Guvâhî

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 01.03.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 20.03.2022

Yayın Tarihi/Published: 30.04.2022

Atıf/Citation

DEMİRKAZIK, H. İ. (2022). Güvâhî'nin İbretnâme'si. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6 (1), 95-137. <https://doi.org/10.34083/akaded.1080956>

DEMİRKAZIK, H. İ. (2022). İbretnâme by Guvâhî. *Journal of Academic Language and Literature*, 6 (1), 95-137. <https://doi.org/10.34083/akaded.1080956>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.)

Öz

Güvâhî Türk edebiyatında *Pendnâme* adlı eseriyle tanınmıştır. Şairin bunun dışında *Tazarrunâme*, *Gurbetnâme* ve *İbretnâme* isimli üç eseri daha vardır. Bu çalışmanın konusu başlıktan da anlaşılacağı üzere *İbretnâme*'dir. *İbretnâme*, dünya hayatının fâniliğini, ahiret için hazırlık yapılması gerektiğini temsili hikâyelerle anlatan nasihatname türünde bir eserdir.

Hazırlanan bu çalışmada biyografik kaynaklar ile daha önce yapılan çalışmalardan istifade edilerek Güvâhî'nin hayatı ve eserleri üzerinde durulmuştur. *İbretnâme*'nin yazmaları yurt içi ve yurt dışındaki kütüphaneler taramak suretiyle tespit edilmiştir. İçeriği ve nüshalarından yola çıkarak *İbretnâme*'nin yazılış tarihi belirlenmeye çalışılmıştır. Ulaşılabilen yazmalardan hareketle eserin beyit sayısı ortaya konulmuştur. *İbretnâme*'de yer alan bölümler ve bu bölümlerin içeriği ve konusuna dair bilgi verilmiştir. Eserdeki aruz, kafiye ve redif kullanımına ilişkin değerlendirme yapılmıştır. *İbretnâme*'nin tespit edilen yedi yazma nüshasına dair bilgi verilip mukayeseli bir şekilde bunların özellikleri ve ihtiva ettikleri beyit sayıları üzerinde durulmuştur. Son olarak elde olan nüshalardan faydalanılarak *İbretnâme*'nin tenkitli metni ortaya konulmuştur.

Çalışmada Güvâhî'nin bu kıymetli eserinin metni ortaya konularak ilim âleminin istifadesine sunulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Güvâhî, *İbretnâme*, *Nasihatnâme*, Osmanlı Şiiri

Abstract

Guvâhî is known in Turkish literature with his work called Pendname. Apart from this, the poet has three other works named Tazarrunâme, Gurbetname and Ibretname. The subject of this study is Ibretname, as it can be understood from the title. Ibretname is an advice type work that tells about the mortality of worldly life and the need to prepare for the hereafter with representative stories.

In this study, the life and works of Guvâhî are emphasized by making use of biographical sources and previous studies. The manuscripts of Ibretnâme were tried to be determined by searching the libraries. Based on the content and copies of the work, the date of writing of Ibretname was tried to be determined. Based on the manuscripts obtained, the number of couplets of the work was calculated. Information about the chapters in the Ibretname, the content of these chapters and the subject covered are given. An evaluation has been made on the use of prosody and rhyme in the work. Information was given about the identified seven manuscripts of Ibretnâme, and their characteristics and the number of couplets they contained in a comparative way were emphasized. Finally, the critical text of Ibretname was revealed by making use of the available copies.

In this study, it is aimed to present the text of this work of Guvâhî to the benefit of the scientific world.

Keywords: *Guvâhî, Ibretnâme, advice book, Ottoman poetry*

Giriş

Toplumsal huzuru ve barışı sağlamak, mümkün olduğunca toplumun tüm bireylerini bilinçli, ahlaklı ve huzurlu kılmaktan geçmektedir. Bu amaca ulaşmak için çok farklı enstürmanlardan istifade edildiği görülmektedir. Bunlardan biri de didaktik nitelikteki edebi eserlerdir.

Didaktik eserlerin Türk edebiyatında önemli bir yer işgal ettiği herkesin malumudur. Edipler bazen eserlerinin tamamını bazen bir kısmını ders ve öğüt vermek amacıyla tanzim etmişler; vermek istedikleri mesajları da kimi zaman doğrudan kimi zaman da dolaylı olarak okuyucuya iletme yolunu seçmişlerdir.

Türk edebiyatında okura doğrudan öğüt vermek gayesiyle kaleme alınan eserlere nasihatname ya da pendname denilmiştir. Dönemlerindeki diğer edebi eserlere kıyasla genellikle daha sade bir dille yazılan nasihatnameler mensur veya manzum olarak telif edilmişlerdir.

Türk edebiyatında bilinen ilk manzum nasihatname Yusuf Has Hâcib'in *Kutadgu Bilig* adlı mesnevisi kabul edilir. Anadolu sahasında ise 1307 yılında Yunus Emre tarafından yazılan *Risâletü'n-Nushiyye* bilinen ilk örnektir (Pala, 2006, s. 409; Sümbüllü, 2015, s. 5). Anadolu'da Yunus Emre ile başlayan bu gelenek Osmanlı edebiyatı içerisinde çok geniş bir yayılım alanı bulmuş, irili ufaklı birçok manzum nasihatnamenin yazılmasını sağlamıştır. Bu geleneğin önemli bir temsilcisi 16. yüzyıl şairi Güvâhî'dir. *Pendnâme* adlı manzum nasihatnamesi ile büyük bir etki alanı yaratan ve şöhret bulan şairin bunun dışında nasihat içerikli *Gurbetnâme* ve bu çalışmanın da konusu olan *İbretnâme* adlı iki manzum nasihatnamesi daha vardır.

İbretnâme, dünyanın fâniliği ve ahiret için hazırlık yapılması gerektiği konusunu işleyen bir mesnevidir. Güvâhî, temsili hikâyeler ve onların ardından verdiği nasihatler ile okuyucuyu bu hususta uyarılmış ve yönlendirmiştir. Eserde sanat gayesi ön planda olmamasına rağmen yer yer sanatlı ve güzel söyleyişler de dikkati çekmektedir. Özellikle eserin 16-66. beyitleri arasındaki kısmı teşhis sanatının başarılı örneklerini barındırmaktadır.

Bilindiği üzere Mehmet Hengirmen 1977 yılında Hasibe Mazıoğlu danışmanlığında hazırlamış olduğu *Güvâhî'nin Hayatı, Eserleri, Pendnamesi'ndeki Atasözleri* adlı çalışmasında *İbretnâme*'nin tenkitli metnini ortaya koymuştur. Hengirmen, çalışmasını dönemin şartları içerisinde ulaşabildiği üç nüsha üzerinden gerçekleştirmiştir. Bu nüshalar maalesef *İbretnâme*'nin tüm beyitlerini ihtiva etmemekte yalnızca 191 beyitini barındırmaktadır. Tespit edebildiğimiz yeni nüshalar ile eserin beyit sayısı 321'i bulmuştur. Ortaya çıkan bu durum *İbretnâme* üzerinde yeniden durulmasını zaruri kılmıştır.

Hazırlanan bu makalede öncelikle Güvâhî'nin hayatı ve eserleri ele alınmış; ardından *İbretnâme*'nin içerik ve şekil özellikleri üzerinde durularak genel bir

incelemesi yapılmıştır. Çalışmanın son bölümünde eldeki yedi nüshadan hareketle eserin edisyon kritikli metni ortaya konulmuştur.

1. Güvâhî'nin Hayatı ve Eserleri

1.1. Hayatı

Güvâhî'nin hayatına ilişkin elimizde çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Ona dair bilgilerin neredeyse tamamına 16. yüzyıl tezkireleri kaynaklık etmektedir.

Güvâhî'nin doğum tarihi bilinmemektedir. Bununla birlikte *Tazarrunâme* adlı eserini,

Tokuz yüz yedide ehl-i tevârih
Rebî'ül-âhir ayında bil târih¹ (Gültekin, 2012, s. 1369)

beytinde ifade ettiği üzere hicri 907/miladi 1501 yılında tamamlamıştır. Bu bilgi Güvâhî'nin doğum tarihine ilişkin bir tahminde bulunmaya imkân sağlar niteliktedir. Güvâhî'nin böyle bir eseri yazabilecek edebi olgunluğa erişmesi için en azından 25 yaşından büyük olması beklenir. Buradan hareketle şairin 15. yüzyılın ikinci yarısı ile son çeyreği arasında bir yılda dünyaya gelmiş olmasının kuvvetle muhtemel olduğu söylenebilir.

Şerafettin Yaltkaya ile Kilisli Rifat Bilge tarafından yayımlanan Kâtip Çelebi'nin *Keşfüzzünûn* adlı eserine dayandırılarak bazı çalışmalarda² Güvâhî'nin asıl adı Mehmed, baba adı da Abdullah olarak gösterilmiştir. Söz konusu eser incelendiğinde verilen bilginin kaynağının bizzat Kâtip Çelebi olmadığı; Babanzade Bağdatlı İsmail Paşa (ö. 1920) tarafından *Îzâhu'l-Meknûn fi'z-Zeyli 'Alâ Keşfi'z-Zünûn 'An Esâmi'l-Kütüb ve'l-Fünûn* adıyla *Keşfüzzünûn*'a yazılan zeyil olduğu görülmektedir (Yaltkaya-Bilge, 1941, s. 1514).³ Güvâhî'nin adının yaşadığı döneme yakın kaleme alınmış biyografik ve bibliyografik eserlerde zikredilmemesine rağmen son dönem araştırmacılarından olan İsmail Paşa'nın eserinde bu bilgiye yer vermesi bilginin doğruluğu hususunda şüphe doğurmaktadır. Şu hâlde Güvâhî'nin asıl adının Mehmed ve baba adının da Abdullah olduğu bilgisine şüphayle yaklaşılması gerektiği kanaatindeyiz.

Latifi, Âşık Paşa, Kınalızâde Hasan Çelebi, Beyânî, Gelibolulu Âlî gibi 16. yy. tezkire yazarlarının belirttiğine göre Güvâhî'nin büyük olasılıkla doğum yeri ya da en azından hayatının önemli bir bölümünü geçirdiği yer Sakarya'nın Geyve ilçesidir. Mesleği ise sipahiliktir (Canım, 2000, s. 471; Kılıç, 2010, s. 725; Sungurhan, 2017a, s.

¹ Mısradaki vezin aksamaktadır.

² Bu çalışmalar için bk. (İsen, 2010, s. 352; İsen, 2020; Buyruk, 2014, s. 395).

³ Yaltkaya ve Bilge; Kâtip Çelebi'nin müellif nüshasında yer almayan İsmail Paşa'nın zeylinde bulunan bilgileri trnak işareti içerisinde vermişler; bunu da eserin birinci cildinin girişinde "İşaretler" bölümünde izah etmişlerdir.

167; Sungurhan, 2017b, s. 720). Şairin tımarlı sipahi olması, hakkında bilgi veren biyografik kaynaklarda ifade edilmiş, ayrıca Güvâhî kendisi de *Pendnâme*'sinde bu hususu aşağıya alınan beyitle dile getirmiştir:

Dimediler sipâhîdür bu kişi
Degül ednâlara beñzer gidişi (Hengirmen, 1990, s. 132)

Mesleği gereği çeşitli seferlere katıldığı anlaşılan Güvâhî'nin Yavuz Sultan Selim (1512-1520) komutasında Safeviler üzerine yapılan sefere de iştirak ettiği Latifi tarafından dile getirilmektedir. Latifi, onun zarif, nazik bir karaktere sahip olduğunu da ifade etmektedir. Güvâhî'nin aile hayatına ilişkin elimizdeki tek bilgi ise Geyve'de Müslüman bir dul hanım ile evlendiğidir (Canım, 2000, s. 471).

Güvâhî'nin ne zaman öldüğüne ilişkin elde net bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte onun *Pendnâme*'yi tamamladığı hicri 933 yılının Zilkâde ayından yani miladi Temmuz-Ağustos 1527'den sonra vefat ettiği kesindir. Güvâhî, meşhur eseri *Pendnâme*'yi yazdığı tarihi eserinin sonunda aşağıya da alınan beyitle ifade etmektedir:

Buña zi'l-ka'de fi ehl-i tevârih
Tokuz yüz otuz üçde bile târih (Hengirmen, 1990, s. 254)

Güvâhî üzerine yapılan araştırmalarda şairin ölüm tarihinin 1526 yılından sonra olduğu ifade edilmekle birlikte bu bilgi hatalıdır.⁴ Literatüre giren bu yanlış bilgi maalesef yaygın bir biçimde kabul görmüş ve kullanılmıştır. Bu hatanın hicri tarihi miladiye çevirirken oluşan bir hesap hatasından kaynakladığını tahmin etmekteyiz.

1.2. Eserleri

Güvâhî'nin bilindiği kadarıyla *Tazarrunâme*, *Pendnâme*, *İbretnâme* ve *Gurbetnâme* olmak üzere dört eseri bulunmaktadır. Bunların tamamı mesnevi nazım şekli kullanılarak kaleme alınmıştır. Muhtelif şiir mecmualarında şaire ait gazeller bulunmakla birlikte Güvâhî'nin divanı olduğuna ilişkin elde bir delil yoktur.

1.2.1. *Tazarrunâme*

Eldeki tespitlere göre Güvâhî'nin yazdığı ilk eserdir. Eser miladi 1501'de nazma çekilmiştir. Allah'a yakarış gayesiyle kaleme alınmıştır. *Tazarrunâme*'de Sinan Paşa'nın (ö. 1486) aynı adlı manzum-mensur bir tarzda kaleme aldığı eserinin tesiri hissedilmektedir (Gültekin, 2012, s. 1335). 542 beyitten oluşan *Tazarrunâme* üzerinde 2012'de Hasan Gültekin, 2013'te de Sezer Özyaşamış Şakar birer çalışma yapmışlardır. (Gültekin, 2012, s. 1332; Özyaşamış Şakar, 2013, s. 2356-2410).

⁴ Bu yanlış hesaplamadan doğan hatalı bilginin kaynağının Mehmet Hengirmen'in *Pendnâme* üzerine yaptığı çalışma olduğu kanaatindeyiz. Söz konusu bilgi için bk. (Hengirmen, 1990, s. 15).

1.2.2. *Pendnâme*

Mesnevi nazım şekli kullanılarak nazma çekilen eser miladi 1527 yılının Temmuz-Ağustos aylarında tamamlanmıştır. Eldeki nüshalara göre 2133 beyitten oluşmaktadır (Hengirmen 1990: 254). Eserin başındaki ilk iki beyit aruzun *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* kalıbı ile geriye kalan kısmı ise aruzun *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün* kalıbı ile kaleme alınmıştır. Nasihatname türündeki eser Türk edebiyatında çokça okunmuştur. Güvâhî, *Pendnâme*'sinde, şahitlik ettiği, duyduğu veya kendi başından geçen olayları gerçekçi bir bakış açısıyla ele almış; bunları kısa hikâye, latife ve fıkra şeklinde söze dökmüş ve bunların sonunda atasözleriyle nasihatlerde bulunmuştur (Eke, 2009, s. 994). *Pendnâme*, 16. yüzyılda kullanılan atasözleri ve deyimleri bünyesinde barındırması bakımından son derece önemlidir. Eser üzerinde Mehmet Hengirmen, Pakize Erciş ve Dilek Erenoğlu birer çalışma yapmışlardır (bk. Hengirmen, 1977; Erciş, 1981; Erenoğlu, 1997).

1.2.3. *Gurbetnâme*

Güvâhî'nin en kısa eseridir. Mesnevi nazım şekli ile kaleme alınan eserin yazılış tarihi bilinmemekle birlikte eser, büyük ihtimalle 16. yüzyılın ilk çeyreğinde nazma çekilmiştir. Eserin ilk iki beyitlik bölümü aruzun *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* kalıbı ile geri kalan kısmı ise *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün* kalıbı ile kaleme alınmıştır. Eldeki nüshalara göre eser 105 beyitten oluşmaktadır. *Gurbetnâme* adından da anlaşılacağı üzere gurbet konusunu ele almaktadır. Eserde dünya hayatı gurbet olarak yorumlanmış insanın asıl vatanının ahiret olduğu dile getirilmiştir (Demirkazık, 2022).

1.2.4. *İbretnâme*

Çalışmaya konu olan eserdir, aşağıda hakkında detaylı bilgi verilecektir.

2. *İbretnâme*

2.1. Yazılış Tarihi

İbretnâme'nin tam olarak hangi tarihte yazıldığına ilişkin elde bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte eserde işlenen konunun dünya hayatının geçiciliği, ahiret için hazırlık yapılması gerektiği olması ve eserin dili ile üslubu *İbretnâme*'nin yazılış tarihinin Güvâhî'nin belli bir yaşın üzerinde olduğu bir döneme tekabül etmesi ihtimalini artırmaktadır. Ayrıca *İbretnâme* nüshalarından Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Başışlar 5817'de kayıtlı yazmanın istinsah tarihinin 1531 olması eserin bu tarihten önce nazma çekildiğini göstermektedir.

2.2. Beyit Sayısı

İbretnâme'nin beyit sayısına ilişkin çelişkili veriler bulunmaktadır. 1977 yılında hazırladığı yüksek lisans tezinde Mehmet Hengirmen tespit ettiği üç nüshayı

karşılaştırarak *İbretnâme*'nin tenkitli metnini kurmuştur.⁵ Hengirmen'in çalışmasında verilen metnin 191 beyitten müteşekkil olduğu görülmektedir (Hengirmen, 1977).⁶

İbretnâme'nin beyit sayısı bazı çalışmalarda 396 olarak ifade edilmektedir.⁷ Tespitlerimize göre eserin 396 beyitten müteşekkil olduğuna dair bilginin kaynağı *Büyük Türk Klasikleri*'ndeki "Güvâhî" maddesidir (bk. İpekten vd., 1986, s. 242-246). Söz konusu çalışmada *İbretnâme*'nin yukarıda belirtilen sayıda beyit barındırdığı belirtilmekle birlikte eserin nüshalarına dair bir bilgi yer almamaktadır. *Büyük Türk Klasikleri*'ndeki "Güvâhî" maddesinin yazımında kullanılan kaynaklar ele alındığında bunlarda da *İbretnâme*'nin 396 beyitten oluştuğuna ilişkin bir veriye tesadüf edilmemiştir (bk. İpekten vd., 1986, s. 243).

Araştırmalarımız sonucunda *İbretnâme*'nin yedi yazma nüshasına erişebildik.⁸ Elde olan bu nüshalar karşılaştırıldığında *İbretnâme*'nin 321 beyitten müteşekkil olduğu görülmektedir. Bu beyit sayısının tespit edilecek yeni nüshalar ile artma ihtimali de bulunmaktadır.

2.3. Eserin Adı ve Şairin Mahlası

Güvâhî eserinin adını metnin son beytinde zikretmiştir. Bu sayede eserin adı kesin bir biçimde bilinmektedir. Söz konusu beyit şudur:

Bu 'İbretnâme'den irdükde hayret
Güvâhî-çün du'â kılanı rahmet (321)

Güvâhî tespitlerimize göre *İbretnâme*'de dört farklı beyitte mahlasını kullanmıştır. Bu beyitlerden biri yukarıda alıntılanan beyittir, diğer üçü ise aşağıya alınmıştır. Şair, aşağıya alınan bu beyitlerde kulluğuna vurgu yapmaktadır:

Güvâhî çâker ol sultânumuzdan
'Atâ vü lu'fî çok sübhânumuzdan (220)

Güvâhî bende-i muhtâc-ı rahmet
İşidüñ kalbe virsün yine selvet (347)

⁵ Söz konusu nüshalar şunlardır: Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi 06 HK 1081'de kayıtlı nüsha, Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi 06 HK 1082'de kayıtlı nüsha, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY1907'de kayıtlı nüsha.

⁶ Hengirmen çalışmasında *İbretnâme*'nin 193 beyit olduğunu söylemektedir. Hengirmen Güvâhî'nin bir başka eseri *Gurbetnâme*'ye ait iki beyti de sehven *İbretnâme*'ye dâhil ederek bu sonuca ulaşmıştır (bk. Hengirmen, 1977).

⁷ Bu çalışmalar arasında şunlar yer almaktadır: (Erenoğlu, 1997, s. 4; İsen, 2020; Gültekin, 2012, s. 1331).

⁸ Söz konusu nüshalar ilişkin detaylı bilgi çalışmanın "*İbretnâme*'nin Nüshaları" bölümünde yer almaktadır.

*Güvâhî bendeñ iy sultân-ı Ğaffâr
Katı der-mâdedür sen eyle tîmâr* (315)

2.4. İbretnâme'nin Bölümleri ve Konusu

İbretnâme nasihatname/pendnâme türünde kaleme alınması sebebiyle eserin bölümleri de ona göre tertip edilmiştir. Üzerinde çalışma yapılan eserde eldeki nüshalara göre 2 münacat, bahariye niteliğinde bir bölüm, beş hikâye; üçü el-Mev'ize (nasihat) dördüncüsü Tenbîh-i Hakikî (gerçek uyarı) başlığını taşıyan dört nasihat ile Beşâret (müjde) başlıklı üç bölüm yer almaktadır.

Güvâhî eserine 3 beyitlik bir münacat ile başlar burada Allah'ın bağışlayıcılığından ve yaratma kudretinden bahseder. Allah'ın Hz. Muhammed'i peygamberlerin sultanı kıldığını dile getirir. Bunu müteakip 4-71. beyitler arasında yer alan ve bahariye niteliği taşıyan 68 beyitlik bölüm gelir. Şair burada baharın gelişiyi birlikte tabiatta vuku bulan canlanmayı Allah'ın kudretinin bir delili olarak ifade eder. Güvâhî, özellikle çiçek, ağaç ve kuşları kişileştirerek onların özelliklerine ve baharla birlikte ortaya çıkan güzelliklerine vurgu yapar. Aşağıya örnek olarak alınan beyitlerde sabah rüzgârı ile nergis kişileştirilmiştir:

*Şabâ urduqça bâğ içre kademler
Ağaçlar üstine şaçar diremler* (17)

*Giyer zer-tâc nergis anda mahmûr
Gözi kimseyi görmez katı mağrûr* (35)

Güvâhî, bahar tasvirinin ardından 72-100. beyitler arasında, 29 beyitten müteşekkil bir kıssa anlatır. Burada şair, bahar mevsiminde bağa gidip onun güzelliğiyle kendinden geçen bir ârifin aynı bağa sonbaharda gittiğinde güzellikten hiçbir eser kalmadığına şahitlik etmesini anlatır. Bu gördüklerinden yola çıkarak ârifin dünyanın geçici olduğunu kavradığını ifade eder.

Hikâyenin ardından Güvâhî el-Mev'ize başlıklı 42 beyitten oluşan nasihat bölümüne geçer. Bu bölüm 101-142. beyitler arasında yer almaktadır. Şair, burada ölümle sonuçlanacak bir hayata bağlanmamak, mal ve mülk peşinde koşmamak gerektiğini söyler. İnsanların gaflet içinde olduğundan ve Allah'a kulluğu hakkıyla yerine getirmediğinden yakınıdır. Şair, insanoğlunun nefsine uyduğunu, işinin yalan, hile, kibir olduğunu; doğrusunun bunları terk edip ahiret için çalışmak olduğunu ifade eder. İnsanın dünyada paşa, ağa, zengin, kadı hatta sultan olmasının doğru yoldan ayrılması hâlinde ölümden sonra ona bir faydası olmayacağını dile getirir.

Güvâhî, el-Mev'ize bölümünün ardından 143-147. beyitler arasında kahramanı Hz. Nuh olan 5 beyitlik kısa bir hikâye anlatır. Burada, Hz. Nuh'un çok uzun bir ömür sürmesine rağmen dünyada mala ve mülke kıymet vermeden basit bir hayat sürdürdüğünü söyler.

Şair, Hz. Nuh'a dair anlattığı kıssanın akabinde 148-152. beyitler arasında Hz. Davud'un kahramanı olduğu bir başka hikâyeyi eserine dâhil eder. Hikâyede Hz. Davud'a Allah'ın peygamberi olmasına rağmen niçin fakirane bir hayat sürdürdüğünü soran Azrail'e, Hz. Davud; kimsenin ecelden kurtulamayacağını, bu sebeple şatafatlı bir yaşam yerine sade bir hayatın daha münasip olduğu cevabını verir.

Güvâhî, 153. beyitten itibaren kahramanı Behlül-i Dâna (ö. 799?) ve Abbasi halifesi Harunürreşid (ö. 809) olan bir başka hikâyeyi nazma çeker. 14 beyitten oluşan bu hikâyede şair; Harunürreşid'in muhteşem bir saray inşa ettiğinden, sarayı görmeye gelenlerin hayran kaldıklarından ve sarayda hiçbir kusur bulamadıklarından bahseder. Sarayı gören Behlül-i Dâna'nın ise sarayın iki kusuru bulunduğunu söylediğini; bunlardan ilkinin sahibinin ölümlü olması, ikincisinin ise eninde sonunda yıkılacağı hakikati olduğunu ifade eder.

Şair, art arda anlattığı üç hikâyeden sonra 14 beyitlik ikinci el-Mev'ize yani nasihat kısmına geçer. Bu bölüm eserin 167-180. beyitleri arasında yer alır. Güvâhî, burada anlattığı hikâyeleri işaret ederek fâni hazineler için çalışmayı bırakmak gerektiğini, parayı biriktirmek yerine hayır işlerde kullanmanın şart olduğunu, kişinin eninde sonunda öleceğini ama biriktirdiği malın ona öldükten sonra bir faydasının olmadığını, yalnızca varislerini sevindirdiğini ifade eder. Ahirette bizi bekleyen bir sürü tehlike olmasına rağmen tedbir almamanın çok garip olduğunu dile getirir.

Güvâhî, bu bölümden sonra *İbretnâme*'deki en uzun hikâyeyi anlatmaya başlar. 181-214. beyitler arasındaki bu hikâye 34 beyittir. Söz konusu hikâyeye Güvâhî, şehirlerden birinde hükümdarların üç yıl süreyle seçildiği, seçilen kişinin bu süre zarfında istediği gibi hükmedebildiği ancak süre dolunca onun ıssız bir yerde eli kolu bağlı vaziyette bırakılarak vahşi hayvanlara yem edildiği bilgisini vererek başlar. Hikâyenin devamında bu göreve akıllı ve sonunu düşünen birinin talip olduğunu, görev yaptığı müddetçe akıbetini düşünüp onun için hazırlık yaptığını, vahşi hayvanlara yem edileceği bölgeye saray inşa ettirdiğini ve sarayın içini hizmetkârlarla doldurduğunu söyler. Görev süresi dolunca onu eli kolu bağlı bir şekilde vahşi hayvanların yemesi için bıraktıklarında ise hükümdarın onu bekleyen hizmetkârları tarafından kurtararak sarayına götürüldüğünü, hayatının geri kalanında sarayında zevk ü safa içinde yaşadığını anlatır.

Bu hikâyenin ardından 215-219. beyitler arasındaki beş beyitlik üçüncü el-Mev'iza bölümü gelir. Güvâhî, anlattığı hikâyenin uzun uzun açıklanmasına gerek olmadığını, anlayana nasihat olduğunu, âhiret için hazırlık yapılması gerektiğini ve bu hikâyenin hepimizin hâlini yansıttığını belirtir.

Güvâhî, bundan sonra Beşâret yani müjde başlıklı bölüme geçer. Eserde bu başlığı taşıyan üç bölüm yer almaktadır. 220-233. beyitler arasında yer alan Beşâret başlıklı ilk bölüm 14 beyittir. Şair burada Hz. Muhammed'in kıyamet kopunca Allah'ın nice günahkârları affedeceği müjdesini verdiğini ifade etmektedir. Tüm günahlarına

rağmen aczini bilen ve Allah'a içtenlikle iman edenleri Allah'ın bağışlayacağını dile getirir.

Daha sonra şair, 234-246. beyitler arasında yer alan ve 13 beyitten oluşan Beşâret-i Diger başlıklı bölüme geçer. Bu bölümde Güvâhî, Hz. Muhammed'in mahşer günü Allah'tan ümmetinin günahlarını mahcup olmamaları için kendisinden başka kimseye bildirmemesini isteyeceğini, Allah'ın ise müminlerin günahlarını örteceğinin hatta şefaatten vazgeçirebilir diye Hz. Muhammed'e bile müminlerin günahlarını açık etmeyeceğinin müjdesini verir. Şair, burada Allah'ın bağışlayıcılığı üzerinde de durmuştur.

Güvâhî, bu bölümü müteakip 27 beyitten oluşan ve 247-273. beyitler arasında bulunan Beşâret-i Sâlis (üçüncü müjde) başlıklı kısma geçer. Burada Hz. Muhammed'in Miraç esnasında büyük ve kilitli bir kubbe gördüğünü, Cebrâil'in bu kubbenin kilidinin Hz. Muhammed'e salavat getirmekle açılacağını söylediğini, Hz. Muhammed'in buraya girdiğinde büyük bir deniz, denizin ortasında bir ağaç, o ağacın üstünde bir kuş, kuşun ağzında da bir parça toprak gördüğünü ifade eder. Cebrâil, Hz. Muhammed'in gördüğü denizin Allah'ın rahmeti, denizin ortasındaki ağacın dünya, ağacın üstündeki kuşun dünyadaki insan ve cinler, kuşun ağzındaki toprağın ise onların günahları olduğunu söyler. Allah'ın rahmetini simgeleyen denizin yanında insanların günahlarını sembolize eden toprağın ne kadar az olduğunu belirtir. Bu kıssadan yola çıkarak şair, Allah'ın affediciliğinin büyüklüğüne vurgu yapar. Kulun Allah'ın rahmetine nail olmak için daima korku ve ümit arası bir hâl içinde yaşaması gerektiğini belirtir.

Beşâret başlıklı bölümlerden sonra Tenbîh-i Hakîkî ismini taşıyan 28 beyitlik kısım gelir. 274-301. beyitler arasındaki bu bölümde şair, "Bilinmeyen gizli bir hazine idim, bilinmek istedim, bilineyim diye halkı (kâinatı) yarattım." (Aydın 2002:258) hadis-i kudsisi üzerinde durur. Allah'ın bir emir ile kâinatı yarattığından, yaratılanların çokluğunu insanın aklının alamayacağından bahseder. Allah'ın insanı en güzel şekilde yarattığından, ona her türlü ilmi öğreterek onu yücelttiğinden, her türlü güzellikle ve sanata vâkıf kıldığından söz eder. Güvâhî, insana yapılan bunca kerem ve verilen ihsanın boşuna olmadığını, kişinin bunun bilincinde olarak hayvan gibi yaşamaması gerektiğini söyler. Şair, Allah'a itaat edip kulluk edenlerin güzelliklere, ona isyan edip yoldan çıkanların ise azaba kavuşacağı bilgisi ve nasihatini verir. İnsanın kul olması dolayısıyla hata yapabileceğini ama Allah'ın rahmetinden ümit kesmeden ondan bağışlanma dilemesi gerektiğini belirtir.

302-321. beyitler arasında bulunan ve *İbretnâme*'nin son bölümü olan Münâcât başlıklı kısım 20 beyitten oluşmaktadır. Güvâhî burada her ne kadar sayısız ve nice çirkin günahlar işlemiş olsalar da tüm müminlerin günahını bağışlaması için Allah'a yalvarır. Bunu yaparken Allah'ın bağışlayıcılığından ve yüceliğinden dem vurur. Şair, daha sonra sözü kendine getirir. Kendinin de perişan bir hâlde ve günahkâr olduğunu,

isyan ettiğini ama Allah'tan başka ona rahmet edecek kimsenin bulunmadığını dile getirir. Allah'a sığınan kişinin onun rahmetinden mahrum kalmayacağını ifade eder.

Yukarıda verilen bölüm içeriklerinden de anlaşılacağı üzere Güvâhî, *İbretnâme*'yi eşya ve tabiatın hakikatlerini delil göstererek bu dünyanın faniliğini gözler önüne serip insanların bundan ibret almasını sağlamak maksadıyla kaleme almıştır. Şair eserinde sık sık dünyayı bir kenara bırakıp ahiret için hazırlık yapılması gerektiğine vurgu yapmıştır. Bu husustan bahseden beyitlerden bazıları şunlardır:

*Bilürsin yok şebâti rûzigâruñ
Muķârindür ĥazâni her bahâruñ* (7)

*Dirîgâ bu cihânuñ yok beķâsı
Fenâ adına urulmuş binâsı* (101)

*Ṭolaşma sen cihân ġavġâlarına
Düşegör âĥiret sevdâlarına* (127)

2.5. Şekil Özellikleri

İbretnâme mesnevi nazım şekli ile kaleme alınmıştır. Eserde klâsik mesnevilerde yer alan na't, miraciye, dört halife övgüsü, medhiye, sebab-i telif, hâtimetü'l-kitâb gibi bölümler bulunmamaktadır.

2.5.2.2. Kafiye ve Redif

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Güvâhî *İbretnâme*'de hemen her tür kafiyeye başvurmuştur. Şairin en fazla tercih ettiği kafiye türü 154 beyitte kullandığı mürdef kafiyedir. Bunun ardından ise 90 beyitte tercih ettiği mücerred kafiye gelmektedir. Eserde bir beyitte ahenk, kafiye olmaksızın yalnızca redif kullanılarak sağlanmıştır. Söz konusu beyit şudur:

*Keremlûsin keremlü yüce sultân
Luṭuflusın luṭufla ulu sultân* (320)

Güvâhî, 321 beyitten oluşan *İbretnâme*'de tespit edebildiğimiz kadarıyla 146 beyitte rediften istifade etmiş, 175 beyitte ise redife başvurmamıştır. Şair, en çok ek hâlindeki redifi tercih etmiştir. Eserde kelime hâlindeki rediflerin önemli bir kısmını Türkçe sözcükler oluşturmaktadır. *İbretnâme*'deki redif kullanımına ilişkin detaylar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Redif	Sayısı
Ek hâlinde	99
Kelime hâlinde	24
Ek + kelime hâlinde	19
Kelime + kelime hâlinde	4

2.5.2.3. Vezin

İbretnâme'de iki farklı aruz kalıbı tercih edilmiştir. Güvâhî, eserin ilk üç beyitlik bölümünü hezec bahrinin *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* kalıbıyla kaleme almış; eserin geri kalan bölümünde ise yine hezec bahrinin *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün* kalıbını kullanmıştır. Güvâhî, diğer eserlerinde de görüldüğü üzere vezin kullanımı hususunda çok da titiz davranmamıştır. Şair, özellikle imaleye fazlaca başvurmuştur.

2.7. *İbretnâme*'nin Nüshaları⁹

Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 5817'de kayıtlı nüsha

Eser, yazmanın sırayla 91b-95b, 40a-40b, 38a-38b, 39a-39b, 42a-43b, 41a-4b ve 96a-96b sayfalarında yer almaktadır.¹⁰ Nesih yazı ile istinsah edilmiştir. 317 beyitten müteşekkildir. Nüsha, Mustafa bin Muhammed tarafından Zilhicce 937/Temmuz 1531 tarihinde istinsah edilmiştir. Hazırladığımız çalışmada nüsha için **S** kısaltması kullanılmıştır.

Milli Kütüphane 06 Mil YzA 709'da kayıtlı nüsha

Eser, yazmanın 57b-65b varakları arasında yer almaktadır. Nestalik yazı ile istinsah edilmiştir. 276 beyitten müteşekkildir. Nüshada bir varaklık kopukluk bulunmaktadır. Yazmanın istinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. Hazırladığımız çalışmada nüsha için **M** kısaltması kullanılmıştır.

Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi 2310'da kayıtlı nüsha

Eser, yazmanın 52a-57b varakları arasında yer almaktadır. Nesih yazı ile istinsah edilmiştir. 192 beyitten oluşmaktadır. Yazma, Abdülcelil bin Süleyman tarafından Zilhicce 1012/Mayıs 1604 tarihinde istinsah edilmiştir. Çalışmamızda nüsha için **K** kısaltması kullanılmıştır.

Sivas Ziya Bey Yazma Eser Kütüphanesi 8939'da kayıtlı nüsha

Eser, yazmanın 75a-82b varakları arasında yer almaktadır. Harekeli nesih hatla istinsah edilmiştir. 193 beyitten oluşmaktadır. Yazmada herhangi bir istinsah kaydı bulunmamaktadır. Yapılan çalışmada nüsha için **Z** kısaltması kullanılmıştır.

Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi 06 HK 1081'de kayıtlı nüsha

Eser, nüshanın 103a-110b varakları arasındadır. Harekeli nesih hatla istinsah edilmiştir. 171 beyitten müteşekkil olan nüsha sondan eksiktir. Konyalı Muhammed adlı biri tarafından 983/1575-76 yılında Konya'da istinsah edilmiştir. Tarafımızdan nüsha için **A₁** kısaltması kullanılmıştır.

⁹ Nüshalar barındırdıkları beyit sayısı esas alınarak çoktan aza doğru sıralanmıştır.

¹⁰ Nüsha ciltlenirken varaklar karıştırılmış bu sebeple *İbretnâme* söz konusu yazmanın muhtelif bölümlerine dağılmıştır.

Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi 06 HK 1082'de kayıtlı nüsha

Eser, yazmanın 56b-63a varakları arasındadır. Harekeli nesih hatla istinsah edilmiştir. 189 beyitten müteşekkildir. Siyavuş Şakirdi tarafından Şaban 1091 / Eylül 1680 tarihinde İsakça'da istinsah edilmiştir. Çalışmamızda nüsha için A₂ kısaltması kullanılmıştır.

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY1907'de kayıtlı nüsha

Eser, nüshanın 53a-56b varakları arasında yer almaktadır. Harekesiz talik hatla yazılmıştır. Eser, kopuk varaklar dolayısıyla sondan eksiktir. Nüsha yalnızca 117 beyit barındırmaktadır. Yazmanın müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. Hazırladığımız çalışmada nüsha için İ kısaltması kullanılmıştır.

Nüşhaların Değerlendirilmesi

Görüldüğü üzere tarafımızdan *İbretnâme*'nin yedi nüshasına ulaşılmıştır. Bunlardan A₁, A₂, K ve S nüshalarının istinsah tarihi ve müstensihî bellidir. İstinsah tarihi en eski olanı 1531 senesinde çoğaltılan S nüshasıdır.

M ve S nüshalarındaki beyit sayısı diğer nüshalarla kıyaslandığında oldukça fazladır. M ve S nüshaları arasında bazı küçük farklar olsa da bunlar genel olarak benzer içeriğe sahiptirler.

S nüshasının varakları hatalı bir şekilde sıralanmış, bu da *İbretnâme*'nin söz konusu yazmanın farklı yerlerine dağılmasına neden olmuştur. M nüshasında bir varaklık kopukluk bulunmaktadır. A₁ ve İ nüshaları da sondan eksiktir.

Sihhat açısından değerlendirildiğinde A₁ nüshasının büyük ihtimalle müstensihînin dikkatsizliği sebebiyle problemlili olduğu görülmektedir. Unutulan harfler, konulmayan noktalar ve diğer bazı yazım hataları söz konusu nüshada fazlaca göze çarpmaktadır. A₂ nüshasının istinsahtan sonra bir başkası tarafından kontrol edildiği ve yazmada hatalı bölümlerin bazen üzeri çizilerek bazen de çizgi ile gösterilerek doğru ifadenin yanlış olan şeklin üzerine ya da sayfa kenarına yazıldığı görülmektedir. K nüshasında da eksik olan kimi beyitler sayfa kenarına yazılarak ikmal edilmiştir.

Nüşhalardaki beyit sayısı aşağıda tablo hâlinde de gösterilmiştir.

Nüsha	Eksik Beyitler	Eksik Beyit Toplamı	Nüşhadaki Beyit Sayısı
S	103, 303, 304, 320	4	317
M	17-53, 203, 283, 286, 296, 300, 301, 303, 304	45	276
Z	51, 116-119, 130, 142-167, 171, 175, 176, 220-301, 305-314, 320	128	193

K	51, 116-119, 130, 142-167, 171, 175, 176, 214, 220-301, 305-314, 320	129	192
A ₂	3, 51, 82, 116-119, 130, 133, 142-167, 170, 171, 175, 176, 220-301, 305-314, 320	132	189
A ₁	51, 82, 116-119, 142-167, 170, 171, 175, 176, 208-321	150	171
İ	31, 40, 51, 82, 116-119, 126-321	204	117

2.8. Metnin Kurulmasında İzlenen Yol

İbretnâme'nin metni çeviri yazı alfabesi kullanılarak Latin harflerine aktarıldı. Metin yukarıda ele alınan yedi nüshadan faydalanılarak kuruldu. Nüsha adı yer kaplamaması için kısaltılarak verildi. Nüsha adlarının kısaltmaları ve varak numarası sayfanın sol kenarına koyu olarak kaydedildi. Nüsha farkları, fazla olan ses, hece ve kelimeler; takdim tehir gerektiren ifadeler, müstensih hatası dolayısıyla yanlış yazıldığı düşünülen kelimeler vb. durumlara ilişkin düzeltmelerde metne doğru olduğu düşünülen şekil konulurken hatalı ya da eksik olduğu değerlendirilen şekiller dipnotta verildi. Bir beyitte birden fazla nüsha farkı var ise bunların aralarına çift taksim “//” işareti konuldu. Eserde yer alan başlıklar koyu yazıldı.

3. METİN

A₁ 103^a, A₂ 56^b, İ 53^a, K 52^a, M 57^b, S 91^b, Z 75^a

‘İbret-nāme*

[*mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün*]

- 1 Hemîşe kullara luḫfın firāvān eyleyen Allāh
Ḥaṭarlu arada ‘avnin nıgehbān eyleyen Allāh
- 2 Gıce vü gündüz ü yaz u zemistān eyleyen Allāh
Ḳara dıkenleri zıbā gülistān eyleyen Allāh
- 3 Ḥabīb’in enbiyā ceşşine sultān eyleyen Allāh
Zünüb emrāzına hem anı dermān eyleyen Allāh

* Başlık İ, K, M, Z, nüshalarında bu şekildedir. S’de **Hazā Kitāb-ı ‘İbret-nāme-i Güvāhı**; A₁’de **‘İbret-nāme-i Güvāhı Raḫmetullāhı** ‘Aleyh şeklindeyken A₂’de herhangi bir başlık bulunmamaktadır.

3 Bu beyit A₂’de yok.

[mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün]

A₂ 57^a	4	Gel iy murğ-ı hoş-elhâmı cihânuñ Nevâ-yı hûb ile depret zebânuñ
	5	İşidüp tâ muhayyer ola °uşşâķ Cihân halkını nağmeñ ide müştâķ
	6	Pür-âvâz it degül bu bâğ bâķī Maķâmuñdan Şifâhân u °Irâķ'ı
	7	Bilürsin yok şebâtı rûzigâruñ Muķârindür hâzânı her bahâruñ
	8	Geçer fırsat ele girmez hemîşe Murâd ıssına el virmez hemîşe
	9	Çü sözde kudretüñ var olma hâmûş Şoñuñda itmesünler tâ ferâmûş
Z 75^b	10	Bahâr eyyâmıdur güyâlık eyle Demüñ pür-süzdur şeydâlık eyle
A₁ 103^b	11	Nazar °ibretle kıl Hâllâķ-ı eşyâ Ki kıldı dürlü kudretler hüveydâ
	12	Yine rahmet nişâr itdi cihâna Yine zînet °aķâ kıldı zamâna
K 52^b, S 92^a	13	Bihamdillâh bahâr eyyâmı geldi Ferah devri şafâ hengâmı geldi
	14	Şitâ şiddetlerinden geçdi zaķmet Serâser tağ u şahrâ ÷oldı zînet
İ 53^b	15	Gidüp zulmet yir ü gök rûşen oldı Her ara sebze-zâr u gülşen oldı

4 Nevâ-yı: Nidâ-yı İ, Nevâyı K.

6 pür: bir İ // bu: bir A₁.

8 ıssına: işine A₁.

10 pür: bir S // pür-süzdur: birsüz durur A₁.

11 kıldı: kıldır A₂ // kudretler: hey°etler A₁.

12 cihâna: nihâne A₁.

13 eyyâmı: eyyâm İ.

14 şiddetlerinden: zaķmetlerinden İ // tağ u: tağ A₁.

15 yir ü gök: yirüñ A₁ // Her ara: Hezârân A₂, M.

	16	Bezendi vü ʔonandı bāğ u bostān Nişār eyler cevāhir ebr-i nīsān
	17	Şabā urduqça bāğ içre ʔadimler Ağaçlar üstine şaçar diremler
	18	Çemenler viridi zīnet cūy-bāra Semenler zīver oldı sebze-zāra
A₂ 57^b	19	Zeberced arqda āb-ı revānlar Behişt enhārıdur güyā ki anlar
	20	Mesih enfās olup şubhūñ nesimi Hayāta irgürür °azm-i remimi
A₁ 104^a	21	Hevānuñ i°tidāli cān bağışlar Dil ü cān derdine dermān bağışlar
	22	Riyāz içre ʔuruldı hūb bāzār Olup bezzāz ağaçlar bād °aṭṭār
Z 73^a	23	Çiçekler jāleler birle müzeyyen Çemenler şayrafı dükkānıdur şan
	24	Felek ögünmesün aḥterler ile Bezendi yir yüzi °abherler ile
	25	Anuñ pür çiğdem ise sebze-zārı Güzel güller açar bunuñ bahārı
	26	Nebāta ebr içürür āb-ı hayvān Bağışlar rūḥ rūḥa bŷy-ı reyḥān
	27	Yeşerdi şahn-ı şahrada çemenler Çemenlerde dirildi encümenler
S 92^b	28	Beşāret ṭablı uruldı hevāda Ki ḥalk-ı °ālem olalar şafāda
	29	Çiçekler °askeriyle şah-ı nevrüz İrüp ceş-i şitāya oldı pürüz

16 bāğ u: bāğ K.

17 Bu beyit ve 53. beyit de dāhil olmak üzere aradaki tüm beyitler M nüshasında yoktur.

19 arqda: İ // enhārıdur: āşārıdur S.

22 hūb: çünki A₂.

25 pür: bir A₁, A₂.

26 rūḥ rūḥa: revḥ-i rūḥa İ // āb-ı: āb u K.

A₁ 104^b, İ 54^a	30	Kılıcı ile aldı bāğı süsen Tağıdup düşmeni idindi mesken
K 53^a	31	Çü hîrû irdi ol ceng u sitize Siper yapındı vü uzatdı nîze
	32	Zümürred tahta geçdi Hüsrev-i gül Nedimi karşuda Şävür-ı bülbül
	33	Elinde zer kadeh bânü-yı nesrîn Diler anuñla ide ıyş-ı şîrîn
A₂ 58^a	34	Gülistân bezmi içre elde lâle Ayağ üzre tutar la ^l în piyâle
	35	Giyer zer-tâc nergis anda maħmür Gözi kimseyi görmez kıatı mağrür
Z 76^b	36	O bezme oluban güyende bülbül İder âheng aña kıumrı vü şulşul
	37	Belâbil ıışık ile çâbükenürler Gülüşüp gönçalar nâzüklenürler
	38	Nigârı sîm-ten kim yâsemîndür Çiçeklerde mülâyim nâzenîndür
	39	Ki irişdüginüñ bāğ içre ekşer Şalınur boynına üstine şıçrar
	40	Giyüp atlas kabâ zibâ kıaranfûl Şalınur nâz ile ra ^{nâ} kıaranfûl
A₁ 105^a	41	Benefşe-zârı ger idinse mer ^â Vireydi müşk her âhü-yı şahrâ

30 Kılıcı ile: Kılıcı bile K // bāğ: bāğ A₁, İ.

31 Bu beyit İ'de yoktur // çü hîrû: çün A₁, çü haber A₂ // uzatdı nîze: uzandı sitize S.

32 Şävür: Şädür S.

33 kadeh: kader A₁.

34 bezmi: bezim A₂, İ // piyâle: piyâde İ.

36 şulşul: gülğul A₂.

38 Nigârı: Nigâr-ı A₁ // sîm-ten kim: sîm u ten ki K.

39 boynına: boynı A₂ // Bu beyit K nüshasında şöyledir: Ki irişdüginüñ bāğ içre sünbül / Şalınur nâz ile ra^{nâ} kıaranfûl.

40 Bu beyit İ'de yoktur // zibâ: dibâ K.

41 müşk: miski A₂.

	42	Yaraşık dilber itmiş zaymurânı K̄abā-yı sebz ü t̄ac-ı ergüvānī
S 93 ^a	43	Kaçan degme çiçek gül-nāra beñzer Ki reng-i h̄übī h̄add-i yāra beñzer
	44	Nice zībā mesākindür h̄adā ³ ık Ki pürdür sünbül ü verd ü şaķāyık
	45	Giceler nükhet-i şebbūy ile bāğ Mu ^c aṭṭardur nitekim bāğ-ı uçmağ
	46	Çü var zerrīn k̄adehde b̄uy-ı h̄ürā Riyāzī eyledi Firdevs-i a ^c lā
İ 54 ^b	47	Kim itse h̄üblarla seyr-i ravzāt Bu devr içre anuñdur h̄ür-ı cennāt
	48	Kuşūr-ı bī-kuşūr isterseñ iy yār Çemenlerde müheyyā taht-ı eşcār
A ₂ 58 ^b , K 53 ^b , Z 77 ^a	49	Kıyām-ı serv ider ^c uşşāķı vālih Ki k̄add-i yāra olmuşdur müşābih
	50	^c Aceb mi serkeş olsa serv-i āzād Kuluñam dir baş egdi aña şimşād
	51	Semā-yı sebzele naḥle revādur Disem ger Sidre igen müntehādur
	52	N'ola nārinlenirse nārvenler Ayaķlarına yüz sürer çemenler

42 K̄abā-yı: K̄abā vü A₁ // t̄ac-ı: t̄ac u A₁.

43 h̄übī: h̄ünī A₁ // h̄add-i: h̄addi K.

44 zībā: dībā S // sünbül ü: sünbül A₂ // verd ü: verd-i A₁, A₂, verdi K.

46 çü var: çok var A₁, çür S // riyāzī: riyāz A₁.

47 h̄ür-ı : h̄ür u İ, K, Z.

48 kuşūr-ı: kuşūrı S, Z, kuşūrını K.

49 k̄add-i: k̄addi İ // yāra: yarān A₁.

50 dir: di A₁ // egdi: egüp K, aķdı A₁.

51 Bu beyit yalnızca S'de vardır.

52 nārinlenirse: ger nāzlanursa A₂ // ayaķlarına: ayaķla A₁.

A₁ 105^b	53	Şalınur bâğlar içinde ʿarʿar İder tağlarda reşk aña şanevber
M 58^a	54	Ne hōşdur sâye-i bîd ü sefidâr Ki bulur şihhat anda varsa bimâr
	55	Çınâr el götürüp yine duʿâya İder şükri bu devr için Hudâ'ya
	56	Gülistânlarda murğân-ı bahârî Kimi feryâd ider kimisi zârî
	57	Çamurı ʿışka düşmiş yükleri çok Öterler yakılup göynükleri çok
S 93^b	58	Nice tatlu öter murğ-ı seher-hîz İder reşk aña tûti-i şeker-rîz
	59	Figâmı ʿandelib-i hōş-nevânuñ Kılır şevkin ziyâd ehl-i şafânuñ
	60	Budur aḥbâr-ı hüdhüd kim bu devrân Kime kıla çü hâk oldu Süleymân
	61	Niyâz eyler hemîşe Haḫḫ'a dürrâc Ki kıllaruña rahmet kıpusın aç
	62	Olup Mûsâ gibi didâra müştâk Çağırur giceler Haḫ murğ-ı işhâk
İ 55^a, Z 77^b	63	Dir ol derd ile kıumrî n'ideyin döst Seni isteyü kıanda gideyin döst
A₁ 106^a	64	Kebüter fâhte pür-süz u nâlân İderler ʿaklı vâlih cânı hayrân

53 tağlarda reşk: tağlar sirişk A₂.

54 bulur: bilir Z // şihhat anda: anda şihhat K.

58 reşk: ḫased K.

59 kıılır: ider S.

60 kıala: kıalur M.

62 didâra: dizâra İ.

63 n'ideyin: n'iderin K // gideyin: giderin K.

64 cânı: cân A₁, İ.

A₂ 59^a	65	Şaruaşma qaratavuş seher-gâh Qoparur her derûndan derd ile âh
	66	Ġarîbâne nitekim öte kuşlar Hep ol Yezdân'ı iderler ögüşler
	67	Ki oldur eâlemün perverdigârı Yaradan her nihân u âşikârı
K 54^a	68	Ne kim var ise maḥlûkât kamu Yir ü göklerde mevcûdât kamu
	69	Dün ü gün dillü dilince kemâhî İderler zıkr ol ulu pâdişâhı
	70	Yaradılmış kamu cândâr u câmid Anuñ birliginedür cümle şâhid
M 58^b	71	Odur bâķi vü ġayrı cümle fânî Daġı maķşûd vardur diñleñ anı
S 94^a		Hikâyet
	72	Meger kim bir seher bir merd-i dâñâ Varuben itdi bir bâġı temâşâ
	73	Bahâr eyyâmı idi bâġ u ġülşen Ġörür güllerle ġoş olmış müzeyyen
A₁ 106^b	74	Çiçekler açılıp envâ° u elvân İder her ġüşede bülbüller eġġân
Z 78^a	75	Öter kuşlar aġaçlar tâzelenmiş Nevâdan her țaraf âvâzelenmiş
	76	Neşât ile irürüp yaza °ömri Öterler çağrışup dürrâc u ġumrî

65 derûndan: derûnından A₁, M.

67 ki: kim A₂.

69 İderler zıkr ol ulu: İder zıkr ulu ol M, Ki zıkr ider ol ulu A₂.

70 cândâr: cânlu M.

71 diñleñ: diñle K.

73 güllerle: güller de A₂, İ.

74 envâ° u: envâ° A₁, K.

75 nevâdan: nevada A₂.

76 Neşât ile: Neş'e K.

İ 55 ^b	77	Şaçup rahmet şuyın anda bulutlar Güzellenmiş yeşermiş tâze otlar
	78	Ağaçlar kol kıla virmiş ulaşmış Biri birine reyhânlar tolaşmış
A ₂ 59 ^b	79	Güli nesrîn alışmışlar gül ile Karışmışlar kıaranfûl sünbül ile
	80	Sehergeh lâle yüzi nûrlanmış Gözi nergislerüñ maħmûrlanmış
	81	Çemenler şahını kıılmış müzeyyen Şakâyık nesteren şebbü u süsen
	82	Akarşular kenârı zaymurândan Bezenmiş hem emîr-i aşıkândan
K 54 ^b	83	Açılmış sünbül ü zerrîn-kağepler Virürler kıalb-i maħzûna feraħlar
	84	Döşenmiş sebzeler şan refref olmuş Giyüp eşcâr hulle şaf şaf olmuş
	85	Virür her biri Tübâ'dan nişanı Şanayduñ Selsebîl âb-ı revanı
A ₁ 107 ^a	86	Bınar ayakları ırmağa dönmüş Çiçekler hür u bağ uçmağa dönmüş
M 59 ^a , S 94 ^b	87	Çün ol ârif biraz eyledi seyrân Bu zinetlerde kıaldı deng ü hayrân
Z 78 ^b	88	İdüben Hâlık'a şükr anda vâfir Maķâmına girü yüz tıtdı âhir
	89	Ara yirden geçicek bir niçe ay Yine yörendi bāğı ol kıavî rây

79 güli: gül ü A₂, M.

81 şebbü u: çiğdemle A₁, A₂, İ.

82 Bu beyit A₁, A₂ ve İ'de yoktur // zaymurândan: zaymurânda K // aşıkândan: aşıkânda K.

83 maħzûna: hażûna Z.

85 âb-ı: âbı A₁.

87 zinetlerde: rinetlerde S.

88 Hâlık'a şükr: Teñri A₁ // girü: girür A₂.

89 niçe: iki A₁ // bāğı: bāğa A₁, İ, S, Z.

- 90 Görür şararmış ol zibā çemenler
Tağılmış ol müzeyyen encümenler
- 91 Gülistānda tarāvet kalmamış hiç
Belābilde feşāhat kalmamış hiç
- 92 Ter ü taze çiçeklerden eşer yok
Nevāsı dinlenür murğ-ı seher yok
- İ 56^a 93 Olup hāmūş murğān-ı hoş-āvā
Çıgırur kay içinde zāğlar ka
- 94 Ağaclar çıkarup şādi libāsın
Bürünmüşler ğam u ğussa pelāsın
- A₂ 60^a 95 Yeşil evrāk-ı zibālar şararmış
Dökülmüş kimisi kimi qararmış
- 96 Bozulmuş kara hāk olmuş besātın
Göçüp komışlar ol yurdi reyāhın
- A₁ 107^b 97 Görüp bu def^a ol ʿārif bu hāli
Ĝam u ğuşşayla kalmadı mecāli
- 98 Cihānuñ añladı kim yok şebātı
Memāta irür elbetde hayātı
- 99 Firākı biledür her vuşlatınuñ
Tağılmağdur soñı cemʿiyyetinüñ
- 100 Biraz ʿibretle çok endişe itdi
Enin ü ah ile pes döndi gitdi

K 55^a, S 95^a, Z 79^a

El-Mevʿıza

- 101 Dirigā bu cihānuñ yok bekāsi
Fenā adına urulmuş bināsı

92 murğ-ı: murğı A₁, M.93 hoş-āvā: hoş-āvāz A₁, M // kay içinde: kad içinde A₁, kaya içre İ // ka: kâz A₁, u kâz M.94 bürünmüşler: bürülmüşler A₁ // pelāsın: libāsın S, belāsın Z.95 kimisi: kimisi vü A₁.

96 komışlar ol yurdi: ol yurdi komışlar İ.

97 ğam u: ğam A₁.99 biledür: böyledür A₂, İ, K // tağılmağdur soñı: tağılmışdur soñı her A₁.100 çok: çün K // pes döndi: döndi vü A₂.101 Fenā adına urulmuş bināsı: Bekā için urulmamış bināsı A₁, A₂, İ.

	102	Nesine ğirre olalum hayātuñ Ki istiķbāline yügrür memātuñ
M 59^b	103	Nesinden lezzet alalum cihānuñ Ki çoķdur Őekkerinden zehri anuñ
	104	Ne devrinden huzür ola sipihrüñ Zevāli bile gezdürdüği mihrüñ
	105	Ne yüzden mülkümüz olur bizüm yir Ki ejder gibi bir bir cümlemüz yir
	106	Bu resme olıcaķ �ālemde aĥvāl Nemüz olur bizüm emlak ü emvāl
	107	Degülüz uşlu bir bölük delüyüz Ki māl u mülk diyü ğuşşaluyuz
A₁ 108^a	108	Gülerüz aña kim ağlamaluyuz Sefihüz �aklı yoķ bağlamaluyuz
	109	Müdām endişemüz dünyā hevāsı Degül maķşūdumuz �uķbā şafāsı
A₂ 60^b	110	Yilişürüz dün ü gün māl diyü Ger olmaz ise n'ola hāl diyü
	111	Ne māl ol bize āĥir mār olısar Çü bî-hayruz yaķıcı nār olısar
	112	İşümüz dünya komaķ ir eger ğiç Ne virdük almazuz bilmezüz hiç
Z 79^b	113	Bilürüz bizden āĥir çıkarur pöst Nedür bu düşmene olduğumuz döst
	114	Degül hoż bize dünyā cāy-ı me�men Vaţan ğayrıdur özge yirde mesken

102 yügrür: degmez K.

103 Bu beyit S'de yoktur // cihānuñ: zamānuñ A₁, A₂, K, M, Z // Őekkerinden: sükkerinden K, İ, Őekker A₁.

104 K nüshasında bu beyitten sonra 122 ve 123. beyitler gelmektedir. // devrinden: devrden A₁ // gezdürdüği: gezdüği A₂.

106 emlak ü: emlak A₁.

107 māl u mülk diyü: māl mülk diyüben K.

109 dünyā: dīnī İ // şafāsı: hevāsı A₂.

112 ir: ir ü M.

K 55^b	115	‘İbâdetde tekâsüldür işümüz Degül Hakk’a yarar bir cünbişümüz
S 95^b	116	Qanı kul dirilürüz kulluğumuz Niçün bilmeyevüz yoğsulluğumuz
	117	Qanı sa‘y u heves şavm u şalâta Qanı fikr ü taleb hacc u zekâta
	118	Qanı derd ile zıkrullâh dâ‘im Qanı ‘işyânumuz-çün âh dâ‘im
	119	Qanı yarağumuz cân illerine Beķâ mülkine cânân illerine
M 60^a	120	Füsün u hiledür aqvâlimüz hep Fesâd u fitnedür ef‘âlimüz hep
	121	İderüz kendü kendümüze bîdâd Ki kayırmazuz ol uzak yola zâd
	122	Ne şâdî aña ger ‘ömr ola şad sâl Geçer ma‘nide beş günce budur hâl
A₁ 108^b	123	O beş günün dahı biñde bir âdem Olamaz ‘öşri içre şâz u bî-ğam
	124	Bu dünyâ didüğün miñnet evidür Mağabbet buña key yañlış sevidür
	125	Emîn ola mısın şaķın birâzer Helâkûñ kaşdın itse nüh-ser ejder

115 ‘İbâdetde: ‘İbâdetden A₁.

116 yoğsulluğumuz: mağsülluğumuz S.

120 Füsün: Füsük M // aqvâlimüz: ef‘âlimüz A₁ // ef‘âlimüz: aqvâlimüz A₁.

121 iderüz: idevüz S // kendü kendümüze: kendümüze dürlü A₁.

122 Bu beyit K nüshasında 104. beyitten sonra gelmektedir. // ger ‘ömr: kim ‘ömrü A₁ // günce: günde A₂.

123 Bu beyit K nüshasında 104. beyitten sonra gelmektedir. //günün: gününde A₁ // ‘öşri: ‘ıyş A₁ // şâz: şâd A₂, İ, K, Z.

124 yañlış: yaklaş A₁, müşkil A₂.

125 şaķın: saķın A₁, S, Z // birâzer: birâder A₁, A₂, İ, K // nüh ser: misâl ü A₁, şir ü ejder A₂, heft ser M.

	126	Cihânı şanma sen aylak mekânüñ Kirâsı naqd-i °ömrüñdür bil anuñ
	127	Ṭolaşma sen cihân ğavġalarına Düşegör âhîret sevdâlarına
	128	Uyuben nefse fâsid işleri қо Ḥudâ'ya yaramaz cünbişleri қо
A₂ 61^a	129	Yuyagör kibr ḥaṭṭını serüñden Dilerseñ şâkir olmaқ defterüñden
	130	Çün imlâda bir oldı kibr ile gebr Degül midür o fi'l öz cânüña cebr
S 40^a, Z 80^a	131	Filânam diyü eyleme ğurûrı Ki yarın anda bulmazsın sürürü
	132	Ṭotalum şâh-ı a'lä-saltanatsın Yoġısa °adlün ednâ-menziletsin
	133	Ṭotalum bunda paşa ya ağasın Ġururuñ ne çün anda mübtelâsın
	134	Ṭotalum olasın ḥükmi ıssı kâzî Ne süd olmasa senden Ṭañrı râzî
A₁ 109^a	135	Ṭotalum ḥ'âcesin çok rızқ u mâluñ Çü ḥayruñ yoқ hemîn artar vebâlün
	136	Bu mülk ü ḥükmi şanma °izz ü devlet Degüldür devlet ol kim şoñıdur let
M 60^b	137	Nedür bu uzun uzaқ dürlü efkâr Küyer mi va°deye °ömr iy dil-efġâr

126 Bu beyitten itibaren olan beyitler İ nüshasında varak noksanlığı nedeniyle bulunmamaktadır
// cihânı: cihânda K.

127 Ṭolaşma sen: Yeter tolaş A₁, K, M, S, Z.

129 kibr: kir K // serüñden: şaruñdan A₂.

130 Bu beyit yalnızca M ve S'de vardır.

132 ednâ: ânî A₁.

133 Bu beyit A₂'de yoktur // ne çün anda: anda ne çün K, ne çü anda Z.

134 Ṭañrı: Ḥaқ A₁.

135 rızқ u: rızқ S // ḥayruñ: mâluñ A₁.

136 ḥükmi: ḥükmi K // °izz ü: °izz-i K.

- 138 Ne sūd ider bu şeddādī binālar
Çü şoñra çekdürür cevr ü °anālar
- K 56^a** 139 Ne yaparsın o kaçır-ı zer-nigārı
Ki olısar örümcek perdedārı
- 140 Ne yüceldürsin ol tākı kim āhır
Ötiser zāg u baykuş anda vāfir
- 141 Nedür ol şuffede bu gün gurūruñ
Ki yarın hüzne degşürür sürūruñ
- 142 İşit bunda ululardan naşihat
Tutarsañ görmeyisersin fazihat

Hikāyet*

- 143 Dimişler Nüh °ömrinüñ zamānı
Toluz yüz elli yıl oldu bil anı
- 144 Evinde yatsa öyleydi yatağı
Başı dipde eşikdeydi ayağı
- S 40^b** 145 Aña bir gün dimiş bir merd-i mağrūr
Resūlullāhsın °ālemde meşhūr
- 146 Niçün yok vāsi° ü °ālī maķāmuñ
Ki cāyı ekşer öyle hāş u °āmuñ
- 147 Eyitmiş bu kadar °ömre ne şöhet
Çü fānī vü şoñıdur hicr ü hāset

Hikāyet*

- 148 Meger bir vaķt °Azrā°il gālib
Gelüp Dāvūd ile olur muşāhib

138 sūd ider: sevdādur A₁, K, M, S, Z // çekdürür cevr ü °anālar: çok durur dürlü gınālar A₁, çekdürür dürlü °anālar A₂, çekdürür °ādī °anālar S, Z, K.

139 kaçır-ı: kaçır A₂, K, S // olısar örümcek: örümcek olısar K.

140 kim: ki A₂, S, Z // Ötiser: Olısar A₁, K.

141 ol: o K.

142 Bu beyitten 167. beyte kadar olan kısım yalnız M ve S nüshalarında vardır.

* Bu başlık ve bölüm yalnızca M ve S nüshalarında vardır.

143 Nüh °ömrinüñ: hāzret-i Nüh' uñ M // oldu: olmuş M.

146 ekşer öyle: ekseridür M.

* Bu başlık ve bölüm yalnızca M ve S nüshalarında vardır.

- 149 Dir aña iy resûli Müste'ân'uñ
Faķirâne niçündür bu mekânuñ
- 150 Hâlifesin kıanı ķaşr u sarâyuñ
Tariķuñca gerekdür saña câyuñ
- 151 Aña Dâvüd eydür iy ķarındaş
Çü ķurtulmaz ecelden °aķıbet baş
- M 61^a** 152 Anuñ kim °ömrine sensin muķāsib
Pes aña böyle meskendür münāsib

Hikâyet*

- 153 Hâlîfe kim ķarındaşıydı Behlül
Bu sevdâya döşenür bir zamân ol
- 154 Ki cem° idüp nice üstâd-ı bennâ
Yaparlar buyurur bir ķaşr-ı zîbâ
- 155 Şu resme ķaşr kim mişli cihânda
Bulunmazdı meger ancak cinânda
- 156 Serâser çâr dîvârı müzehheb
Münakķaş dürlü reng ile mühezzeb
- 157 Tamâm olduķda girür aña sultân
Olur vâlih şanâyi° görüp elvân
- S 38^a** 158 Dir umaram gelenlerden cihâna
Bulur bulunmaya buña bahâne
- 159 Buyurur pes gelür erbâb-ı dîvân
Ulü'l-elbâb ulü'l-ebşâr u a°yân
- 160 İderler ol binâyı çok temâşâ
Kamu dirler bunuñ yok °aybı hâşâ
- 161 Meger yoğ idi Behlül anda hâzır
Bulurlar olmağičün ol da nâzır

150 Tariķuñca: Tariķınca M.

152 muķāsib: muşāhib M.

* Bu başlık ve bölüm yalnızca M ve S nüshalarında vardır.

153 döşenür: döşenüp M.

154 buyurur: bu birer S.

160 yok °aybı: °aybı yok M.

- 162 Getürürler girüp itdükde seyrân
Hemîn ol halka dir iy kavm-i nâdân
- 163 Bilimezsüz kim ide şekk ü reybi
Ki var bu kaçruñ iki dürlü °aybı
- 164 Aña dirler nedür °aybı bu cāyuñ
Bulunmaz hiç mişli bu sarāyuñ
- 165 Ol eydür bu durur bir °aybı zāhir
Ki bunuñ şāhibi öliser āhir
- 166 İkinci °aybı kim bu kaçr-ı °ālī
Yıkılısar irüp āhir zevāli

M 61^b**El-Mev°iza***

- 167 Birāzer uşda aña hāl budur
Naşihat şakla mülk ü māl budur
- 168 Kō fānī genc için sa°y ü güvencüñ
Ki uğradur seni şa°bına rencüñ
- 169 Zerüñ çok ise yi yidür qarındaş
Bir olur yinmeyen altun ile taş

Z 80^b

- 170 Hiç añmazsın çü bu düzen bozıla
Kalışın yirde beş arşun bez ile
- 171 Direnler çün koyup koyup giderler
°Aceb bu mālī direnler n'iderler

S 38^b

- 172 Tōñuzlan kurdı kesbi gibi hālūñ
Girersin sine kalur taşra mālūñ

163 kim: ki S.

161 kim bu: bu bu S.

* Başlık yalnızca M ve S nüshalarında vardır.

167 uşda: ilde M // şakla: sakla S // mülk ü: mülk M.

168 Kō fānī genc için sa°y ü güvencüñ: Nedür ol mālūñ için güvencüñ A₁, Nedür ol māl u genc için güvencüñ A₂, K, Z // uğradur: uğrada A₂.

170 Bu beyit A₁ ve A₂'de yoktur.

171 Bu beyit yalnızca M ve S'de vardır.

172 Tōñuzlan kurdı kesbi gibi hālūñ: Tōñuzlara kurd gibidür çü hālūñ A₁.

	173	Helâl olursa çok müşkil hisâbı Harâm ise muqarrerdür °azâbı
A₁ 109^b	174	Ne hâşıl saña sen virdükde cânı İdiser vâriş olan zindegânî
	175	Gerekdür gâfil olma fikr-i bârik Çün evvel menzilüñdür qabr-i târik
	176	Öte menzillere hoş yok nihâyet Ki her birinde vardur biñ biñ âfet
A₂ 61^b	177	°Acebdür hâlimüz yok bizde kayğu Var iken şönumuzda dürlü korğu
	178	Helâk olmamak itdikde anı yâd Meger yüregimüz taşdur ya pülâd
	179	Yaraqsızuñ n'olisar hâli yoldaş Şu yolda kim ola bir pûla biñ baş
	180	İşidüñ bunda bir nâfi° hikâyet Eger qalbüñize ide sirâyet

Hikâyet

	181	Meger var idi bir şehri mu°azşam Derünü tölü her milletden âdem
	182	Öñi deryâyıdı ol şehriñ iy yâr O deryâ ötesi vâdî vü kühsâr
M 62^a	183	O vâdî vü cebel pür idi yekser Peleng ü bebr ü şir ü gürg u ejder

173 Helâl: Helâl Z.

174 idiser: viriser A₁, A₂, S, Z // vâriş olan: oldan olan A₁ // zindegânî: müjdegânî A₂, Z.

175 Bu beyit yalnızca M ve S'de vardır.

176 Bu beyit yalnızca M ve S'de vardır.

177 °acebdür: mecdidür A₁ // kayğu: tahkik M // şönumuzda: önümüzde S, Z // dürlü: bunca M // korğu: tedkik: M.

178 olmamak: olmazuz A₂ // yüregimüz: yüregiñüz ya A₁, A₂.

179 hâli: hâl A₁.

180 bunda bir: bunda A₁ // eger: ki M // qalbüñize: qalbünde K // ide: iderse K, M.

181 şehri: şehri M, S.

182 deryâ: bahruñ A₁, A₂.

183 vâdî pür: vâcib bir A₁ // yekser: yekseri A₁.

K 56^b	184	O şehriñ halkınıñ ayını her gâh Buyıdı her kimi idinseler şâh
Z 81^a	185	İderlerdi anuñla kavlı-i evvel Tutışurlardı bu şart üstine el
A₁ 110^a, S 39^a	186	Ki ola anda üç yıl pâdişâh ol Mu [°] azzam server-i şâhib-külâh ol
	187	Kimesne olmaya hükmine mâni [°] Ne dilerse ide olunca kâni [°]
	188	Alınup şahlığı geçdikde üç yıl Çeke miñnetler andan soñra müşkil
	189	İdüp [°] üryân eli ayağı bağılu Anı bir zevrağ ile içi tağılu
	190	Geçüreler o deryâdan añaru Niçe bî- [°] aql ola tutan aña rû
A₂ 62^a	191	Bırağalar kıala ol tağda tenhâ Kimesne itmeye meyl ü muhâbâ
	192	Hemân kim halk yanından gideler Gelüp yırtıcılar bî-cân ideler
	193	Olan bu şart ile olurdu sultân Soñında kıalur idi zâr u hayrân
	194	Geçürürdi zamânın ğaflet ile Virürdi soñra cânın miñnet ile
	195	Soñınıñ fikrin itmezdi öñinde Belâlar hoz muqarrerdi soñında

185 kavlı-i: kavlı M // Tutışurlardı bu şart üstine el: O kavle olmaz idi ille echel A₁, O kavle uymaz idi ille echel A₂.

186 server-i: serveri A₂.

188 çeke: geçe A₁.

189 eli: eni A₁ // tağılu: tulu K.

190 o deryâdan añaru: aña deryâdan rû A₁.

191 meyl ü: meyl A₁ // muhâbâ: muhâbâ K.

192 halk: çağ A₁.

194 cânın: cânı S, Z.

195 Belâlar hoz muqarrerdi: Belâları muqarrer hod A₁ // muqarrerdi: muqarrerdür M.

	196	Meger bir merd-i ʿâkil bir zamānda Olur ol şart ile şāh üç yıl anda
A₁ 110^b	197	Hemān illā geçürmez vaqt ü eyyām İder fırsatla ol tedbir-i encām
Z 82^b	198	O deryādan öte kim eyledik yād İderler buyurur bir ʿalā bünyād
	199	Yaparlar ʿalāda hem çok binālar Kuşūr u tāk u eyvān u serālar
M 62^b	200	Yöresin ravza vü gülzār iderler Şular akıduben enhār iderler
K 57^a, S 39^b	201	Pes alup kullar u çok qaravaşlar Güneş ʿalātlular hem mäh-veşler
	202	Viribir ʿalāya bölük bölük şāh İder şehir ol maḳāmı şāh-ı āgāh
	203	Daḫı kesb ü maʿāş için ḳayurur Düzenler kim nice iller ḳoyurur
	204	İrince vaʿde dāʿim idüp iḳdām Ol iş saʿyinde olur ḳılmaz ārām
	205	Ḳayurur hep yaraḡını mükemmel İder āḫir belāsın defʿ evvel
A₂ 62^b	206	Ḳaçan kim irişür vaʿde zamānı İderler saltanatdan dūr anı
	207	Eli ayaḡı baḡlu zevraḳ ile Geçürürler deñizden ḫalk bile

196 şāh üç yıl: üç yıl K.

197 vaqt ü: vaqt-i // tedbir-i encām: tedbir ser-encām A₂, M, tedbir eyyām K.

198 o deryādan: deryādan A₁ // iderler buyurur bir: bir A₁.

199 Kuşūr u tāk u: A₁ // eyvān u: eyvān K.

200 ravza vü: ravza-i A₁, K // Şular akıduben: A₁.

201 Güneş: Kamer A₂ // mäh-veşler: mäh-revişler S.

202 viribir: virür bu M // ʿalāya bölük bölük: çok çok ol ʿalāya A₁, A₂.

203 Bu beyit M'de yoktur // kesb ü: kesbi K.

204 ḳılmaz: itmez A₂.

205 Ḳayurur: Ḳayurup A₁, A₂.

206 irişür: irişüp A₂ // dūr: tür A₂.

- 208 Ol ısızluğda bırağup dönerler
Helâk ola şanur anı bön erler
- 209 Anuñ hoş kulları hâzırlar idi
O vakte dâ'imâ nâzırlar idi
- 210 İdüp derhâl izzetle du'âlar
Giyürürler girânâyeye kabâlar
- Z 83^a** 211 Çeküp bindürler esb-i bād-pāya
İrişdürler behişt-āsâ serāya
- 212 Civârı kim var idi anda çok hür
Olurlar hizmetinde şād u mesrūr
- 213 Yimeler içmeler zevk u şafâlar
Buluban def' olur andan belâlar
- 214 Çü gâfil olmadı ekdi vü biçdi
Harâretten ne qorhu kevser içdi

El-Mev'ıza*

- 215 Gel iy gâfil naşihatdür be-gâyet
Eger kim añladuñsa bu hikâyet
- S 42^a** 216 Saña hâcet degüldür dahı vâ'iz
Ki bunda derc olupdur hep mevâ'iz
- 217 Kamumuz hâline temşildür bu
Şakın şanma kuru te'vildür bu
- K 57^b, M 63^a** 218 Ne hâcet dahı artuğ söyleyem ben
Uzadu kışşalar şerh eyleyem ben

208 Bu beyitten itibaren olan beyitler A₁ nüshasında varak eksikliği nedeniyle bulunmamaktadır // ısızluğda: ıszluğda S, Z // bön: bu K, M.

209 hoş: hod M, S // vakte: vaktde M.

210 izzetle: izzetler A₂ // Giyürürler girânâyeye: Giyürür ter ağaya K.

211 bindürler: bindürdiler M, S.

212 çok: çün A₂, K, M, Z.

213 zevk u: zevk K // andan: anda S.

214 Bu beyit K'de yoktur.

* Bu başlık yalnızca A₂ ve K'da vardır.

217 Şakın: Şakın K, S, Z // temşildür bu: temşil budur M. // te'vildür bu: te'vil budur M.

218 kışşalar: kışşa K.

219 Ne deñlü eylesem zıkr-i me'âli
Hemîn bu ma'nidür hep vaşf-ı hâli

Beşâret*

- 220 **Güvâhî** çâker ol sulţânumuzdan
°Aţâ vü luţfi çok sübhânumuzdan
- 221 Burada bir beşâret eyledi yâd
Ki ğamlu diller işidüp ola şâd
- 222 Yazılmışdı okudum bu beşâret
Olunmuş bir kitâb içre işâret
- 223 Ki buyurmuş Resül-i fahr-i °âlem
Cünüd-ı enbiyâya şâh-ı a°zam
- 224 Nice mücrimler irdikde kıyâmet
Olup her havf u miñnetden selâmet
- 225 Oğunmadın kitâbı anlaruñ hiç
Görülmedin hisâbı anlaruñ hiç
- 226 Ola menzilleri cennet maķâmı
Maķâm idineler Dârü's-Selâm'ı
- 227 Bitiler şunıla pes anda mahtûm
Degül esrârı Hâķ'dan ğayrı ma°lûm
- 228 Hîţâb ire ki ben ol pâdişâham
Kamu °âcizlere püşt ü penâham
- 229 Ben ol sulţân-ı Gaffârüzünüb'em
Ben ol sübhân-ı Settârül°uyüb'em
- S 42^b 230 Ki iy kıllarum idüp siz haţâlar
Bağışladum ben eyledüm °aţâlar
- 231 Siz itdiñüz şenâ°atle zünübı
Ben açmadum utandum ol °uyübı

219 zıkr-i me'âli: zıkr ü me'âli M, S, K.

* Bu başlık ve bölüm yalnızca M ve S nüshalarında vardır.

220 Bu beyitten itibaren 302'e kadar olan beyitler yalnız M ve S nüshalarında vardır.

227 esrârı: işrâ-yı S.

229 sulţân-ı: sulţân u S.

- 232 Zihî luṭf u keremler ıssı sultān
Ki ḳullarına ide böyle iḥsān
- 233 Bu vech ile keremlü pādişehden
Recā ḳaṭc ide mi ḳorḫan günehden

M 63^b

Beşāret-i Diğer*

- 234 Cihānda bu ḫaberdür daḫı meşḫūr
Muḫaḳḳıḳlar kitābı içre mestūr
- 235 Ki yarın irdüginde rüz-ı maḫşer
Nebiler serveri ol şāh-ı eşher
- 236 Görüben ol günüñ heybetlerini
Maʿāşī ehlinüñ miḫnetlerini
- 237 Gele ümmetleri ḫālinde vecde
Varuban ḳıla ʿarş altında secde
- 238 Diye yā Rab dilerem ḫazretüñden
Umaram bī-nihāyet raḫmetüñden
- 239 ʿUyübü ümmetümün olmaya fāş
Olara kimse bulunmaya sırdāş
- 240 Hemīn ben bilem anlaruñ ʿuyübün
Hemīn ben şoram anlaruñ zünübün
- 241 Ḫiṭāb ire cenāb-ı Ḫaḳ'dan ol dem
Ki anlar-çün Ḫabīb'üm çekme sen ḡam
- 242 Degülem bil ben ol esrār kāşif
Dilerem olmayasın sen de vāḳif
- 243 Ki çoḳdur anlar içre her şenāʿat
Utanup itmeyesin sen şefāʿat
- S 43^a 244 Benem bilen çün anlaruñ ʿuyübün
Ḳamunuñ ben baḡışlaram zünübün
- 245 Görün ol raḫmeti çoḳ pādişāhı
Ne vech ile olur ḳullar penāhı

* Bu bölüm yalnızca M ve S nüshalarında vardır. Başlık M'de **Beşāret** şeklindedir.

242 bil ben: ben bil S.

243 her: bu S.

- 246 Çi ger kıllar işi dâ'im günehdür
Anı bir bilmeyen key rû-siyehdür
- Beşâret-i Sâliş***
- 247 **Güvâhî** bende-i muhtâc-ı rahmet
İşidün kılbeye virsün yine selvet
- 248 Hâbibullah kim ol durur Muḥammed
Aḥad muhtâr idüp ad urdı Aḥmed
- M 64^a** 249 Şeb-i Mirâc'da ol şâh-ı ekrem
Görür bir kıbbe 'arş altında a'zam
- 250 Mu'allâ vü mücellâ vü münevver
Muḳaffal bâbı kıflı daḥı enver
- 251 Şorar Cibrîl'e bu tāk-ı muḳaffal
Nedür eyle benüm bu müşkilüm ḥal
- 252 Açılmaz mı bunuñ kıflı ki girem
Ne sır var bunda daḥı bilem irem
- 253 Didi Cibrîl miftâḥı bunuñ bil
Şalâvatdur saña iy şâh-ı kâmil
- 254 Şalâvat vir saña sen tâ ki Fettâḥ
Bunu feth ide yoḳdur özge miftâḥ
- 255 Şalâvat virdi Aḥmet irdi şâdî
Açıldı kıfl u der buldı küşâdî
- 256 İçerü girdi kim eyleye seyrân
Görür bir baḥr ulu bî-ḥadd ü pâyân
- 257 Bulunmaz kaçırî bilinmez kenârî
Meger kim bile ancak yine Bârî
- S 43^b** 258 Miyân-ı baḥrde bir yüce ağaç
Bitüp olmış zemîni baḥr-i mevvâc

* Bu bölüm yalnızca M ve S nüshalarında vardır. Başlık M'de **Beşâret** şeklindedir.

250 kıflı: kıfl S.

252 Açılmaz mı: Açılmaz mı ki S // ne sır: ne S.

254 Bunu feth ide: Bunuñ fethine M.

255 kıfl u: kıfl-ı M.

257 kaçırî: kaçırî vü M.

- 259 Ol ağaç üzerinde bir ulu tayr
Turur yalınuz anda nesne yok gayr
- 260 O tayr ağzında bir zerre kadar hak
Tutar kim degme dide itmez idrak
- 261 Görüp anları Ahmed oldu vâlih
Neydür bilmedi anlar müşâbih
- 262 Hitâb irdi o dem Hak cânibinden
Yüce fa^câl-i muṭlaḳ cânibinden
- 263 Ki bil ol baḫr-i a^czam yâ Muhammed
Aña yok raḫmetüm deryâsıdur ḫad
- 264 Ol ağaç kim var ortasında âli
Bilesin ol durur dünyâ mişâli
- 265 Müşâbihdür hem ol kuş cinne inse
Ne kim dünyâda var her cânlu cinse
- M 64^b** 266 Kuş ağzındağı ol bir zerre toprak
Zünübıdur ḫamusınıñ muḫaḳḳaḳ
- 267 Bu deryâ vü o ḫâke pes nazâr kıl
Zünüb u raḫmetüñ miḳdârını bil
- 268 Ma^câşî zerre raḫmet baḫr olıcaḳ
Recâ ehli ne ṭañ raḫmet bulıcaḳ
- 269 Benem ḳullaruma sultân-ı ekrem
Benem mücrimlere Sübhân-ı erḫam
- 270 Zihî ḳullarınıñ püşt ü penâhı
Keremlü pâdişehler pâdişâhı
- 271 Velî ḫavf ü recâyıla gerek ḳul
Ki ol dergehde yarın ola maḳbûl
- 272 N'ola raḫmet ğazabdan itse sebḳat
Gerekdür ḳul olanda ḫavf ü dehşet
- S 41^a** 273 Keremler eylese sultân hemişe
Edebsizlik gerekmez ḳula pişe

270 pâdişehler: pâdişâhlar M.

Tenbîh-i Hâkîkî*

- 274 İşidûn bunda dağı hûb-ı aḥbâr
Cevâhir ideyin aḥbâba îşâr
- 275 Ki gide şekk ü şübhe ḳalbünüzden
Arına ḥâş cevher ḳalbuñuzdan
- 276 Hudâ-yı bî-şerik ü Rabb-i ma'bud
Ḥafî genc iken idindi çü maḳşud
- 277 Bir emr ile yaratdı kâ'inâtı
Hüveydâ ḳıldı bunca mümkinâtı
- 278 Yaşadı baḥr ü berr arz u semâvât
Caḥîm ü nâr u 'arş u kürs ü cennât
- 279 Melâ'ik vaḥş u ḥayr u cinn ü insân
Nebâtât u ma'âdin ḥûb u elvân
- 280 Ne irer ḥadd ü pâyânına efkâr
Ḥayâlâtın ne ḥöz vaşf ider ezkâr
- 281 Ḳoyalum ḡayrı insânı görelüm
Geçüp ecsâddan câmı görelüm
- M 65^a 282 Ki ol Ḥaḳ aḥsen-i taḳvîm içinde
Nice ḥalk eyledi ta'zîm içinde
- 283 Mükerrerem ḳıluban virdi kerâmât
'Aḫâlar eyledi 'âlî maḳâmât
- 284 Aña şol deñlü bildürdi 'ulûmı
Ki her sır keşfine ider hücümı
- 285 Bedâyi' var mıdur kim bilmez insân
Şanâyi' var mıdur kim ḳılmaz insân
- 286 Kemâlât ile çün memlû olupdur
Şadef 'âlem beşer lü'lü olupdur

* Bu bölüm ve başlık yalnızca M ve S nüshalarında vardır.

274 ḥûb-ı: ḥôş-ı S.

279 ḥûb: cüb M.

283 Bu beyit yalnızca S nüshasında vardır.

286 Bu beyit yalnızca S nüshasında vardır.

- S 41^b 287 Pes insāna bu tekrīmāt u ʿizzet
Dehā vü ʿaql u taʿzīmāt u hürmet
- 288 Hāyāt için midür ancağ beş on yıl
Ebed şöıra kıla der-ḥāk u der-gil
- 289 Ya olmağdan ne ḥāşıl böyle ʿārif
K’ola ḥālī menāfiʿden maʿārif
- 290 Hemīn yetmez midi mişl-i behāʿim
Olara dağı ḥord u ḥʿāb dāʿim
- 291 Degüldür böyle itmek iʿtikādı
Bu emre muḥkem eyleñ iʿtimādı
- 292 Ki şöıra diriliser ḥāk olanlar
Diriliser ṭağılup çāk olanlar
- 293 Olısar ʿadl ile müşkiller āsān
Göriser pādişehden ḳullar iḥsān
- 294 Saʿīd olanlar ecrin bulısdur
Şaḳīler dağı zecrin bulısdur
- 295 Gülıser müʿmin-i şāliḥ olanlar
Yanısar münkir-i ṭāliḥ olanlar
- 296 Olar kim müʿminīndür nīk-aʿmāl
Münāfiḳlar degüllerdür bed-efʿāl
- 297 Kerem umsunlar ulu pādişehden
Egerçi ḳul degül ḥālī günehden
- 298 Gerekdür tā ki raḥmet ide Raḥmān
Recā vü ḥavf içinde ehl-i imān
- 299 Recāsın ḳatʿ idenler kāfir olur
Anuñ kim ḥavfı yoğdur münkir olur
- 300 Hemān Ḥağ’dan cinān uman ğazabsuz
Gerekmez ḳavl ü fiʿlinden edebsüz

295 müʿmin-i: müʿmin ü M.

296 Bu beyit yalnızca S nüshasında vardır.

297 pādişehden: pādişāhdan M // günehden: günāhdan M.

300 Bu beyit yalnızca S nüshasında vardır.

	301	Keremlüdür keremlü yüce Sübhân Degül durur sitemlü ulu sultân
S 96^a		Münâcât*
A₂ 63^a	302	Hudâyâ kullarunuñ çok hatâsı Umarlar irişe luţfuñ °aţâsı
	303	Ne deñlü kim ola yazuqları çok Penâh anlara yoğ kapuñdan artuğ
	304	°İnâyet senden umarlar İlähî Ki sensin kamunuñ püşt ü penâhı
M 65^b	305	Egerçi cürmümüze yoğ nihâyet Girü sen şehden umaruz °inâyet
	306	Kime yanalum artuğ hânımız yoğ Hemin sensin dahı sultânımız yoğ
	307	Qazandığ qatı çok yüzler qarası Bilimezüz ne yüzden ağarası
	308	Meger ađardasın gufrânuñ ile Meger dermân ire ihsânuñ ile
	309	Şenî° ef°alimüz ger ola peydâ Ehibbâmuz olalar bize a°dâ
	310	İdüp taldurma yanmış bağrımız yağ Yazumuz qarasın ayruqlara fâş
	311	Ne deñlü olsa çok qullar günâhı Senüñ elţâfuña nisbet İlähî
	312	Güneş önünde kem zerre gibidür Deñiz yanında bir qatre gibidür

301 Bu beyit yalnızca S nüshasında vardır.

* Bu başlık yalnızca M ve S nüshalarında vardır.

302 umarlar: umaruz M, S.

303 Bu beyit M ve S'de yoktur.

304 Bu beyit M ve S'de yoktur. // kamunuñ: cümleñüñ A₂.

305 Bu beyitten 314'e kadar olan beyitler yalnızca M ve S nüshalarında vardır.

307 qarası: qarasın M // ağarası: ağarasın M.

309 Şenî°: Şefî° S.

- 313 Çi ger qorhodayuz olduq bed-ef'âl
Recâmuz rahmetüñedür be-her-hâl
- 314 Bilirüz yerler ü göklerce 'işyân
Sen ihsân idicek ma'v olur âsân
- 315 **Güvâhî** bendeñ iy sultân-ı Ğaffâr
Qatı der-mânedür sen eyle timâr
- 316 Çi ger dâ'im ider biñ biñ günâh ol
Velikin birligüñedür güvâh ol
- 317 Ğarîk-i ba'ır-i 'işyândur meded kııl
Ğâzab seylâbına luţfuñı sed kııl
- S 96^b** 318 Aña kim ra'ım ide sen hândan özge
Qula kim baqısar sultândan özge
- 319 Ne sır var kim degüldür saña ma'lûm
Şıgınan saña hâşâ k'ola ma'hrûm
- 320 Keremlûsin keremlü yüce sultân
Luţflusun luţfla ulu sultân
- 321 Bu **'İbretnâme'**den irdükde hayret
Güvâhî-çün du'â kıılana rahmet

Sonuç

16. yüzyıl içerisinde 1531 yılından önce yazılan *İbretnâme* mesnevi nazım şekli ile kaleme alınmış manzum bir nasihatnamedir. Eserin elde olan yedi nüshasına göre beyit sayısı 321 olmakla birlikte yeni nüshaların tespiti ile bu sayının artma ihtimali vardır. *İbretnâme*'de iki farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. Şair, eserin ilk üç beytinde *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* kalıbını kalan beyitlerinde ise *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün* kalıbını tercih etmiştir.

İbretnâme'de eldeki nüshalara göre 2 münacat, bahariye niteliğinde bir bölüm, beş hikâye; üçü el-Mev'iza dördüncüsü Tenbîh-i Hakikî başlığını taşıyan dört nasihat

315 Bu beyit A₂, K ve Z'de şu şekildedir: Güvâhî çâkerün iy yüce sübhân / Qatı der-mânedür sen eyle dermân.

316 dâ'im ider: idicidür A₂.

317 Ğâzab: Belâ A₂.

318 Aña kim ra'ım ide: Kim ide ra'ım aña A₂, Aña kim rahmet ide M, S.

319 k'ola: ola A₂.

320 Bu beyit yalnızca M nüshasında vardır.

ile Beşâret başlıklı üç bölüm yer almaktadır. Eserde konu olarak dünyanın faniliği işlenmiştir. Şair, okura bunu ispatlayan örnekler vermiş ve okurdan bunlardan ibret almasını, geçici olan dünyaya bağlanmayıp kaçınılmaz bir hakikat olan ölümden sonrası için hazırlık yapmasını istemiştir. Güvâhî, eserinde temsili hikâyelerden istifade ederek okura vermek istediği nasihati somutlaştırmıştır. Şair, *Pendnâme*'de sıklıkla *Gurbetnâme*'de ise birkaç yerde başvurduğu nasihat verirken atasözlerinden yararlanmayı bu eserinde tercih etmemiştir. Arapça ve Farsça terkip kullanımı son derece sınırlı olan eserin dili akıcı ve yalındır. Özellikle hikâyelerin anlatıldığı bölümlerde bu husus daha ziyade göze çarpmaktadır.

Yalın ve anlaşılır anlatımının yanında temsili hikâyeler ile okura verilmek istenen nasihat arasında tesis edilen kuvvetli bağ *İbretnâme*'yi değerli kılmaktadır. Eser, 16. yüzyılda kaleme alınmış olmasına karşın içerdiği mesajlar dolayısıyla günümüz insanının da istifade edebileceği bir metindir.

Kaynaklar

- Aydın, İ. H. (2002). *Kenz-i Mahfi. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 25). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 258-259.
- Babanzade Bağdatlı İsmail Paşa (1945). *İzâhu'l-Meknûn fi'z-Zeyli 'Alâ Keşfi'z-Zunûn 'An Esâmi'l-Kütüb ve'l-Fünûn* (Cilt 2). Ankara: Maarif Vekaleti Yayınları.
- Buyruk, İ. E. (2014). Sakaryalı Divan Şairi Güvâhî ve Çağımıza Öğütleri. *Türk Edebiyatında Sakarya Araştırmaları*. Sakarya: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, s. 393-404.
- Canım, R. (hızl.) (2000). *Latîfî Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*. Ankara: AKM Yayınları.
- Demirkazık, H. İ. (2022). Gurbet-nâme (Güvâhî). *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/gurbet-name-guvahi>. [Erişim Tarihi: 16 Şubat 2022].
- Demirkazık, H. İ. (2022). İbret-nâme (Güvâhî). *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/gurbet-name-guvahi>. [Erişim Tarihi: 16 Şubat 2022].
- Eke, N. (2009). Güvâhî'nin Pend-Nâmesi'ndeki Bir Hikâyet İle La Fontaine'in Bir Masalının Mukayesesi. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (39), 989-1009.
- Erciş, P. (1981). *Güvâhî'nin Pendnamesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Atatürk Üniversitesi.
- Erenoğlu, D. (1997). *Pend-nâme Güvâhî Dil İncelemesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Gültekin, H. (2012). Güvâhî'nin Bilinmeyen Eseri: Tazarru'-Nâme. *Turkish Studies*, 7 (3), 1329-1371.
- Güvâhî (yazma eser). *İbretnâme*. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, No. 06 HK 1081.
- Güvâhî (yazma eser). *İbretnâme*. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, No. 06 HK 1082.
- Güvâhî (yazma eser). *İbretnâme*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, No: NEKTY1907.
- Güvâhî (yazma eser). *İbretnâme*. Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi, No: 2310.
- Güvâhî (yazma eser). *İbretnâme*. Milli Kütüphane, No. 06 YzA 709.
- Güvâhî (yazma eser). *İbretnâme*. Sivas Ziya Bey Yazma Eser Kütüphanesi, No: 8939.

- Güvâhî (yazma eser). *İbretnâme*. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar, No: 5817.
- Hengirmen, M. (1977). *Güvahi'nin Hayatı, Eserleri, Pendnamesindeki Atasözleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Ankara Üniversitesi.
- Hengirmen, M. (1990). *Güvâhî Öğütler ve Atasözleri Kitabı Pend-nâme*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İpekten, H. vd. (1986). Güvâhî. *Büyük Türk Klasikleri* (Cilt 3), İstanbul: Ötüken Yayınları, s. 242-246.
- İsen, M. (2010). Klasik Kültür Açısından Sakarya ve Çevresi. *Tezkireden Biyografiye*. İstanbul: Kapı Yayınları, s. 348-354.
- İsen, M. (2020). Güvâhî Mehmed. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/guvahi-mehmed> [ET: 22.12.2021].
- İsen, M. (hzl.) (1994). *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Ankara: AKM Yayınları.
- Kılıç, F. (hzl.) (2010). *Âşık Çelebi Meşâ'irü's-Şu'arâ İnceleme Metin* (Cilt 2). İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- Özyaşamış Şakar, S. (2013). Güvâhî'nin Tazarru'-nâme'si ve Dil Özellikleri. *Turkish Studies*, 8 (1), 2351-2500.
- Pala, İ. (2006). Nasihatname. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 32). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 409-410.
- Sungurhan, A. (hzl.) (2017a). *Beyânî, Tezkiretü's-Şu'arâ*. Ankara: Kültür Bakanlığı e-kitap: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83502/beyani----tezkiretus-suara.html> [ET: 20.12.2021].
- Sungurhan, A. (hzl.) (2017b). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü's-Şu'arâ*. Kültür Bakanlığı e-kitap: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83504/kinalizade-hasan-celebi---tezkiretus-suara.html> [ET: 19/12/2021].
- Sümbüllü, Y. Z. (2015). Türk-İslam Kültüründe Nasihatnâme İçerikli Eserlere Genel Bakış. *Türk-İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (3), 1-7.
- Yaltkaya, Ş. ve Kilisli Rifat Bilge (hzl.) (1941). *Kâtip Çelebi, Keşfü'z-Zünûn An Esâmi'l-Kütüb ve'l-Fünûn* (Cilt 2). Ankara: Maarif Vekâleti Yayınları.